

Η ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΚΚΛ. ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΘΝΩΝ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ, ὡς τῆς φύσεως οὖσα προϊόν, ὑπῆρχε πρὶν τὸν ἄνθρωπον γεννηθῆναι! Καὶ δὴ τί ἄλλο ὑποτυποῖ σύμ-
πασα ἡ φύσις, ἡ μουσικὴν; Τί ὁ τῶν διαυγῶν ρυάκων φλοῖσβος;
τί δ' ὁ τῶν παφλαζόντων κυμάτων πάταγος; Τί ὁ ἦχος τῶν ἀνέ-
μων καὶ ὁ τῶν δένδρων ψίθυρος; Ἄπαντα, λέγω, ταῦτα τὰ ἀποτε-
λοῦντα τὴν ἐναρμόνιον φύσιν, τί ἄλλο εἰσὶν ἢ διάφοροι μουσικοὶ
ἦχοι; Ἐτέρωθεν δὲ αἱ ἔρρυθμι κινήσεις τῶν διαφόρων οὐρανίων
σωμάτων, Ἡλίου δηλονότι, Σελήνης καὶ πάντων τῶν ἀστερισμῶν,
αἱ τῶν χρονικῶν διαστημάτων ἀποστάσεις, ἡ τῶν αἰώνων δηλαδή,
ἐνιαυτῶν, μηνῶν, ἐβδομίδων, ἡμερονοκτίων, ὥρῶν, λεπτῶν καὶ
στιγμῶν διαδοχή, ἀπαρεγκλίτως πληρουμένων ἀπάντων, τί ἄλλο
ὑποτυποῦσιν ἢ τὸν τακτικὸν καὶ ἀπαραβίαστον τῶν διαφόρων
ἐκείνων ἡχων ρυθμόν, τὸν ἀπεργαζόμενον τὸν ἐναρμόνιον τοῦτον
κόσμον καὶ ὑμνοῦντα ἐμμελῶς (ὧν κατὰ μίμησιν καὶ ὁ ἄνθρωπος)
τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Δημιουργοῦ, Οὐπὲρ τὸ τελειότερον πλά-
σμα, ὃ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ὁρμώμενος καὶ ὁδηγούμενος ἀπὸ τῆς
μουσικῆς ἀπεικαζούσης ταύτης φύσεως, δι' ἧς τὸ πᾶν ἐρρυθμῶς
κινεῖται, ἀνέδειξε τὴν θείαν ταύτην καὶ ὠραίαν τέχνην, ἣν χρόνῳ
ὑστερον ἐσαφήνισεν ἀνὰ λόγον τῆς τε κοινωνικῆς αὐτοῦ καταστά-
σεως καὶ τῆς διανοητικῆς μορφώσεως, συνωδὰ τοῖς τε ἡθεσι καὶ
ἔθεσι καὶ δὴ καὶ τῇ γλώττῃ αὐτοῦ; Καὶ ταῦτα μὲν ἅλις ἐν συνόψει

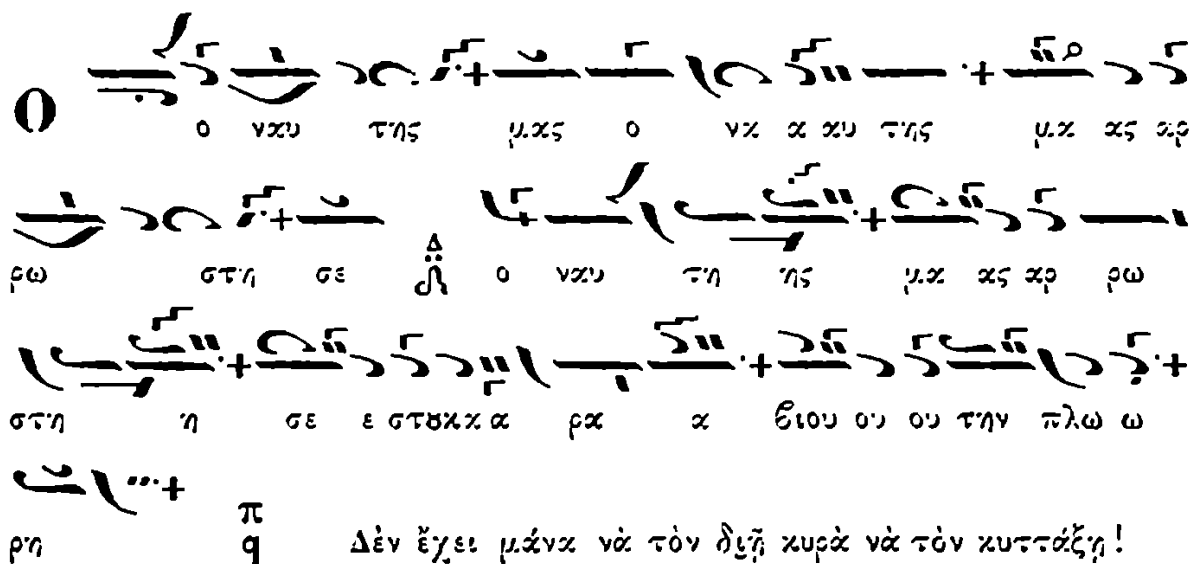
περὶ τῆς καθόλου ἢ κατὰ φύσιν μουσικῆς, θεωρουμένης κατὰ Πυθαγόραν ὡς τέχνης ἅμα καὶ ἐπιστήμης.

Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, διαιρεθέντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰς διαφόρους φυλὰς καὶ γλώσσας, διηρέθη ὡς εἰκὸς καὶ ἡ μουσικὴ εἰς διάφορα φυλετικὰ καὶ ἐθνικὰ συστήματα, οἷον τὸ τῆς Ἑλληνικῆς, Ἀσιατικῆς, Εὐρωπαϊκῆς καὶ λοιπῶν, πρὸς ἃς παραβαλλομένη ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῇ, οὕσα καθ' ἑαυτὴν πλουσιωτάτη, ἔστι μὲν αὐτῇ αὕτη ἡ ἡμετέρα ἐθνικὴ μουσική, ἣτις ὁμῶς ὑπέστη ἄχρις ἐσχάτων διαφόρους ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολάς, ὁποίας καὶ ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἡμῶν ἐπίδοσις καὶ ἡ γλώσσα, διασώσασα οὐχ ἦιτον ὡς καὶ αὐτὴ τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτήρα. Τοῦτο δὲ πληρέστατα δείκνυται καὶ ἐκ πλείστων ἐθνικῶν δημῶδων μελωδιῶν, κατὰ παράδοσιν διατηρησασῶν διὰ ζώσης φωνῆς, ὡς τὰ πολλὰ τὴν παλαιότητα αὐτῶν, ὡς ἔκ τε τοῦ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνου καὶ ἐξ ἄλλων ἀριδῆλως καταφαίνεται.

Ταύτης δὲ συγγενῆς ἡ καὶ ἀδελφὴ τολμῶ εἰπεῖν, ἔστιν ἡ Ἀσιᾶτις, ἡ μᾶλλον ἡ Ἀραβικὴ λεγομένη μουσική, ἡ παρ' ἡμῶν ἐξωτερικὴ ἡ θύραθεν καλουμένη, διὰ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ᾄσματα αὐτῆς, οἷαι αἱ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς πατριάρχας ἡμῶν καὶ δὴ πρὸς πάσας τὰς ἀρχὰς ψαλλόμεναι ὠδαί, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ δημῳδαὶ ἡμῶν μελωδίαί, αἵτινες πλὴν τοῦ ποικίλου καὶ ἀπεριορίστου αὐτῶν κύκλου, εἰσὶν ἄλλως κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦιτον, ὅμοιαι πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν μέλη, ὑπαγόμεναι ἀμφοτέραι ὑπὸ τὰ αὐτὰ γένη, ὑπὸ τοῖς ὁμοίοις ἤχους, ὑπὸ τὰς ἰδίας κλίμακας καὶ τὰ συστήματα, τὰς φθοράς, τὰς παραχορδὰς καὶ πολλάκις ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἀγωγὰς τῶν χρόνων καὶ ρυθμῶν, ἔχουσαι δὲ καὶ τοὺς αὐτοὺς τῶν διαφόρων φθόγγων σχηματίζουσι τὰ ποικιλόχροα καὶ ἡδιστα αὐτῶν μέλη ἀπαράλλακτα τῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἣτις ὁμῶς διαφέρει οὐδὲν ἦιτον κατὰ τὸ σεμνόν, κατανυκτικόν, ἡρεμον, καὶ ἐντὸς ὠρισμένου τινὸς κύκλου περιοδεῦον, ὅπερ καλλυνόμενον καὶ διὰ τοῦ διὰ ζώσης καὶ μόνης φωνῆς ἀπεικαζομένου ἐνιαίου καὶ ὄντως ἀγγελικοῦ ἐκείνου, τοῦ πατριαρχικοῦ λεγομένου ὕφους, καθίσταται ὄντως θεοπρεπεστάτη καὶ σεβασμία.

Ἐρρήθη ἀνωτέρω ὅτι καὶ πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν μελωδίας σχετιζομένη ἢ Ἀσιᾶτις Μουσικὴ μεγίστην ἔχει τὴν ὁμοιότητα· τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον, ἡμεῖς λέγοντες ἐξωτερικὸν μέλος οὐδεμίαν διάκρισιν ποιούμεθα τῶν ἐλληνικῶν ᾠσμάτων πρὸς τὰ ὀθωμανικά, ἅτινά εἰσιν ὁμοιότατα καθ' ὅλα τε τὰ λοιπά, ὡς καὶ κατὰ τὰ χορευτικὰ αὐτῶν ἐν πολλοῖς μέτρα ἢ πατήματα (ρυθμός), ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται, ὅτι σὺν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ τὴν Μουσικὴν παρέλαβον τὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη καὶ ἰδίως οἱ Ὀθωμανοὶ παρ' ἡμῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ δόκιμοι Τοῦρκοι συγγραφεῖς ὁμολογοῦσι λέγοντες: «Μεταξὺ τῶν ἐθίμων, ἅπερ παρελάβομεν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων συγκαταλέγονται καὶ τινες τῶν ὠραίων τεχνῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σχεδίων τεμενῶν καὶ δὴ καὶ τῆς Μουσικῆς, ἣν ὁμως—λέγουσι—δέον νὰ ὁμολογήσωσιν οἱ Ἕλληνες (ῥῥ) ὅτι ἡμεῖς ἀνεπτύξαμεν καὶ προηγάγομεν». Καὶ ὄντως δέ, σύμφωνα πρὸς τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἡλλοίωσαν ἢ καὶ προήγαγον αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ ρυθμικά, οὐδόλως ὁμως ἢ ἐλάχιστα παρεκκλίναντες ἀπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ αὐτῆς τρόπου· ὥστε οὐ μόνον τὰ καλὰ ταῦτα παρέλαβον παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς χοροὺς αὐτῶν, ἄγε καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων μετεκληφόντων πολλῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων χορῶν, καὶ ὡς ἐρρήθη πολλῶν τῶν ὀρχηστικῶν ᾠσμάτων ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν, ὁμοίας τὰς ρυθμικὰς ἀγωγὰς ἐχόντων. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἀληθές ἐστιν, ὥστε ἰδίους ὀφθαλμοῖς εἶδον ἐγώ, τὸν χορὸν τῶν Κουρήτων τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, χορευόμενον ὑπὸ Ὀθωμανῶν, κρουόντων ἀλλήλων τὰ ξίφη καὶ ὀρχουμένων περίξ ἀμάξης προχωρούσης μετὰ θορύβου καὶ κρότου πολλοῦ, ὡς οἱ Κούρητες ἐχόρευον κρούοντες τὰς ἑαυτῶν ἀσπίδας διὰ τῶν δοράτων περίξ τοῦ Κρόνου, ἵνα μὴ οὗτος ἀκούῃ τοῦ κλαίουτος τέκνου ἑαυτοῦ, τοῦ Διός, οὗ τὴν γέννησιν, ἢ μήτηρ αὐτοῦ Ρέα ἠθέλησε νὰ διατηρήσῃ μυστικὴν ἀπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς Κρόνου, ἵνα μὴ οὗτος καταπίῃ καὶ τοῦτο τὸ τέκνον του, ὡς κατέπινε καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ γεννηθέντα τέκνα ἑαυτοῦ, ἥτοι τὴν Ἑστίαν, τὴν Δήμητραν καὶ κατόπιν τὴν Ἥραν, ὡς καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Πλούτωνα καὶ Ποσειδῶνα. Ἐπὶ παραδείγματι δ' ἔστω, τό, ἐλληνικωτάτην τὴν ἀρχὴν ἔχον χορευ-

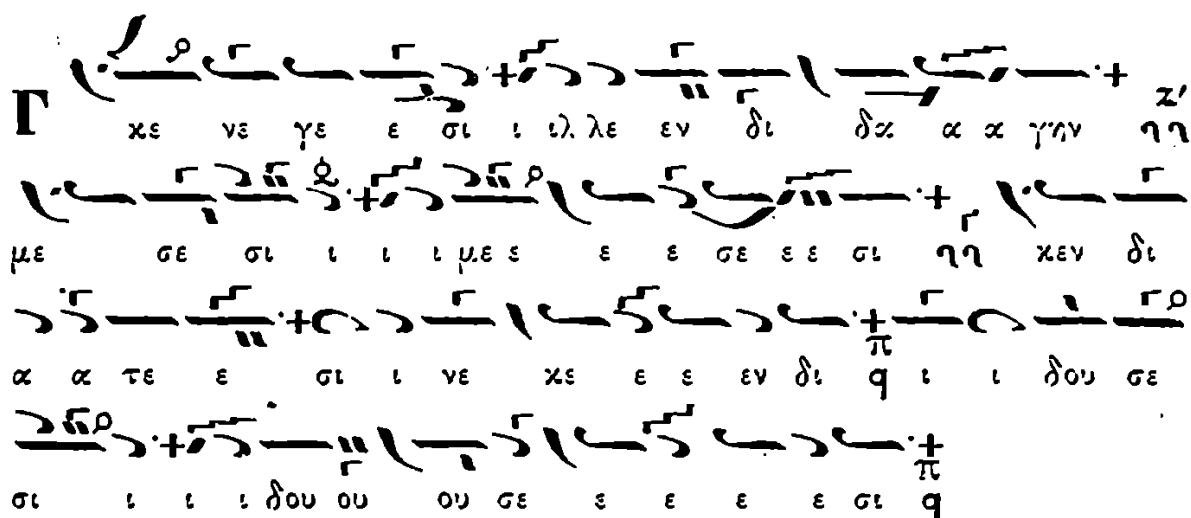
τικὸν τοῦτο ᾠσμα ἦχος α'. εἰς ρυθμὸν τρεῖς δίσσημον σὺν τρισημίῳ ἢ τρεῖς τροχαίους σὺν σπονδείῳ (οὕτω: τάκ' το, τάκ' το, τάκ' το, τά ακ' το). Ἐκ τοῦ Πα.

 0 ο νχου της μ.χς ο νχ α χου της μ.χ ας αρ
 ρω στ'η σε ο νχου τη ης μ.χ ας αρ ρω
 στ'η η σε ε στ'αχ α ρα α θιου ου ου την πλω ω
 ρη π Δέν ἔχει μάνα νά τόν διῇ κυρά νά τόν κυττάξῃ!

Οὗτος δὲ ὁ ρυθμός, Οὔσοῦλι Τσιφτέ-Σοφιὰν λεγόμενος παρὰ τῶν Τούρκων, περιλαμβάνεται εἰς ἅπαντα τὰ χορευτικὰ ὄλων σχεδὸν τῶν Ἀσιατικῶν χορῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐπόμενον ἦχος α'. (Μακάμ-Σιρφ-ατζέμ βὲ Σεῖὰ) ρυθμὸς ὁ ἀνωτέρω.

Ἐκ τοῦ Πα.

 Γ χε νε γε ε σι ι ιλ λε εν δι δα α α γην ηη
 με σε σι ι ι ι με ε ε σε ε ε σι ηη κεν δι
 α α τε ε σι ι νε χε ε ε εν δι q ι ι δου σε
 σι ι ι ι δου ου ου σε ε ε ε ε σι q

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα δὴ τὰ τοῦ Ἀσιατικοῦ λεγομένου χοροῦ ᾠσματα, ἀδιακρίτως τουρκικῶν ἢ ἐλληνικῶν ὡς εἶδομεν. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην γράφονται καὶ μέλπονται καὶ πάντων τῶν ἄλλων χορῶν αἱ μελω

δία· οἶον· τοῦ Καλαματιανοῦ, τοῦ Τσάμικου ἕς καὶ τοῦ ἀνωτέρω, ἡ τῶν Κουρήτων, ὅς ἐστιν ὁ Ζεῖμπέκικος λεγόμενος χορὸς ἡ Καρσιλαμάς ὁ τοῖς πᾶσι γνωστός.

Χορὸς Καλαματιανὸς ἢ δύο τροχαῖοι καὶ εἷς σπονδεῖος

Ἦχος α'. Ρυθμὸς, δις δίστημος σὺν τρισήμῳ. (Τάκ' το, τάκ' το, τάκκ' το).

Ἐκ τοῦ Π. Δώριος

Σ α ρχν τκ γρο νκχ ρν λκ κη η η κο ρη κκ
 α λκμκ τκχ νη q στκ σε ι ι δε ρκ βκλ με νος
 τι κκ α κο ο οκκμ' ό κκν με νος π q (δὶς)

Κανεῖς δὲν ἦρθε νὰ μέ θῇς κέρη Κκλκμκτιανή, ἀπὸ τοὺς ἐδικοὺς μου, συγγενεῖς καὶ ἀδελφοὺς μου. (δὶς)

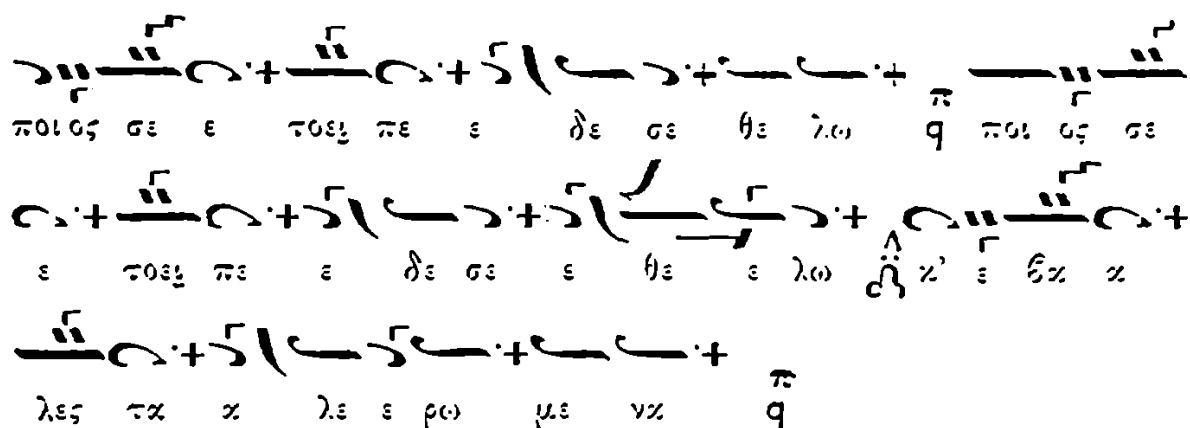
Χορὸς Τσάμικος ἢ εἷς τροχαῖος καὶ εἷς σπονδεῖος

Ἦχος λ π α'. Ρυθμὸς δίστημος σὺν τρισήμῳ. (Τάκ' το, τάκκ' το).

Ἐκ τοῦ Π. Ὑποδῶριος

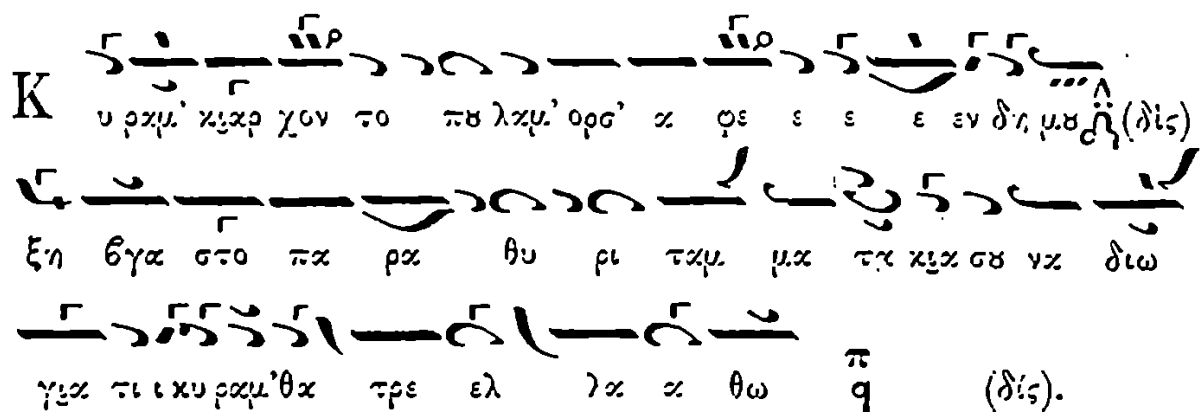
M ω ρη ρρκ μω ρη η ρρκ α α α μω ρη η
 ρρκ γκκ α ρρκ γκο πκ λκ q μω ω ρη η ρρκ γκκ
 α ρρκ γκο πκ λκ κκω ω μο ορ ρη Γκκ κν νκχ το
 πκ λκ π q

Π οιο ος σε ε το ο ο , ρ ποιο ος σε ε το ο ο

Χορός Συρτός ἢ Κύκλιος

Ρυθμός, δίσσημος γοργός. Δύο τροχαῖοι. Ἦχος λ' α'. Πχ. γ' ὑποδώριος

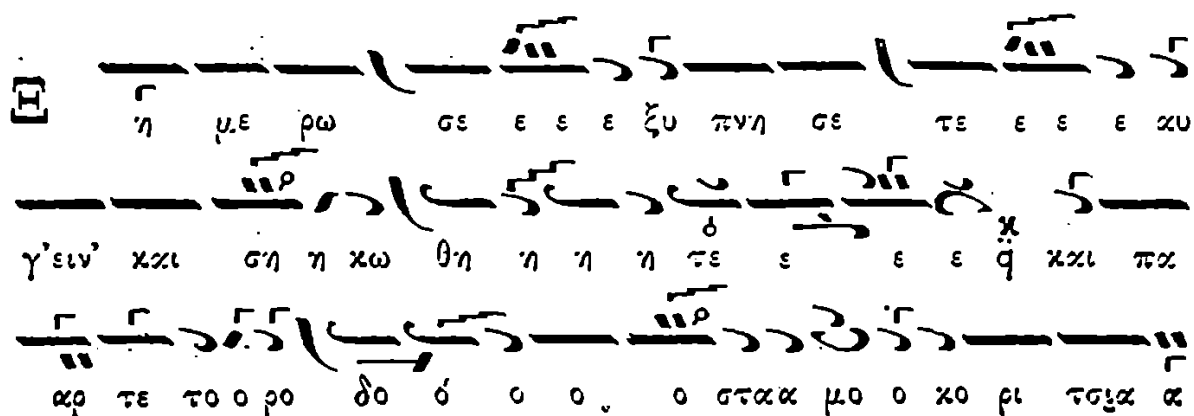

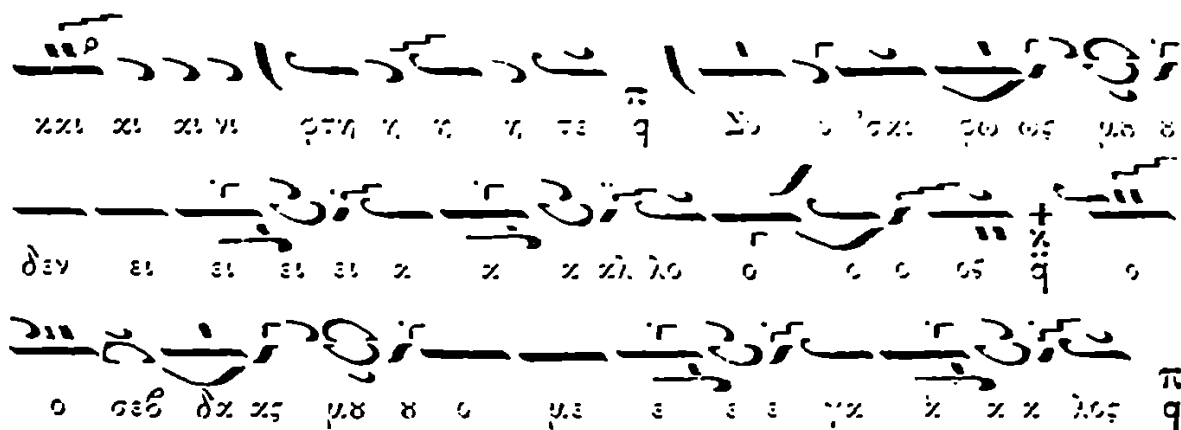
Τ' ἔχεις ἀπ' ἀνμυκτικιαμ βρέ διαβόλου γυιέ, Ἀρτακηνις ἐλήπσες δέν
εἶδες Διαβολουγιέ; μά δέν εἶδχ Κυράμ ποτέ.

Κῶμος ἢ πατινάδα

Ρυθμός, δίσσημος ἀργός, δύο τροχαῖοι. Μέλος τροχαῖκου συστήματος.

Ἦχος λ' α'. Πχ. γ' ὑποδώριος.

Περὶ δὲ τῶν χορῶν τούτων καὶ τῶν διαφόρων αὐ-
τῶν ρυθμῶν γίνεταί ἐκτενὴς λόγος ἐν τῷ ἀνεκδότῳ «Ὡ-
δείῳ» μου, περιλαμβάνοντι τριακοσίας ὡς ἔγγιστα μελωδίας, καθα-
ρῶς δημῳδαίς καὶ δὴ ἐθνικὰς πάσας, ὧν τρεῖς συλλογαί, ἀποτελού-
μεναι ἐξ ἑννενήκοντα καὶ μιᾶς ἐν ὅλῳ μελωδιῶν, ἐβραβεύθησαν
ὑπὸ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν τῷ
Ζωγραφεῖῳ διαγωνίσματι κατὰ τὸ 1894 – 95. Διὰ τῆς συλλογῆς
μου δὲ ταύτης — εἰρήσθω ἐν παρόδῳ — πληροῦται εἰς τῶν σπου-
διοτέρων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου σκοπῶν,¹ διότι αἱ πλεῖσται καὶ
κυριώτεραι δημῳδαίς ἡμῶν μελωδίαὶ ἐμπεριέχονται ἐν αὐτῇ.

Οὐ μόνον δὲ ἐξ ὅλων τούτων ἀριδὴλως καταδείκνυται, ὅτι
ἢ τε Ἀσιᾶτις Μουσική, ὡς καὶ ἡ ἡμετέρη ἐκκλησιαστικὴ τε
καὶ κοσμική, ἔχουσι τὴν φύσιν καὶ τὴν γέννησιν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ
γε καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν, ἀμφοτέρων τῶν τῆς Ἀνατολῆς πρω-
τίστων τούτων ἐθνῶν καταδηλότατον τυγχάνει, ἐπειδὴ οἱ ἐξ εἰδω-
λοατρῶν Ἕλληνες προσερχόμενοι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἔφε-
ρον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν γλῶσ-
σαν καὶ ἅπαντα δὴ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, ὧν πλεῖστα διασώ-
ζονται καὶ ἄχρις ἡμῶν. Καθάπερ δὲ διὰ τῆς θείας αὐτῶν γλώσ-
σης ὕμνουσι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, οὐ
μόνον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀκρίβαντος τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ διαπρυ-
σίως διατρανοῦντες, ἀλλὰ γε καὶ ἀκολουθίας ὁλοκλήρους συντάτ-

(1). Ἰδε Κανονισμὸν Ἑκκλ. Μουσ. Συλλ. Ἀρθρ. 2 § θ' περὶ τῆς ἀποστολῆς εἰς
τὰς ἐπαρχίας εἰδημόνων μουσικῶν.

τουτες; ὡς ἐκ τῆς ἐνιαυσίου τάξεως τῶν διαφόρων ἀκολουθιῶν καταφαίνεται ἡ ὑψίστη θεολογία, τῶν συγγραψάντων αὐτὰς ἐλλήνων ὑμνωδῶν, πλείστων ὄντων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐξ Ἰταλίας, τῆς τότε Μεγάλης Ἑλλάδος, Κοσμᾶς ὁ Μελωδός, ὁ καὶ μουσικοδιδάσκαλος χρηματίσας τοῦ διακρινομένου διὰ τε τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους, τὸ ποιητικὸν τῆς φαντασίας καὶ τὴν διαύγειαν τῆς διανοίας ἐν τῷ ἱαμβικῷ μέτρῳ τῶν θαυμασίων ἐκείνων Κανόνων, τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων καὶ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ Ἑλλήνος τὸ γένος θείου πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας, Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκόθεν, τοῦ προστάτου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὅστις καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν Μουσικὴν ἐρρύθμισε, συντάξας ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀναστάσιμον Ὀκτάηχον, τὸ πολὺτιμον τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας περιδέραιον, ὅπερ κοσμεῖ ἐνιαυσίως τὸ θεῖον αὐτῆς σκῆνος, κατὰ τὸ εἰσέτι παραμένον σύστημα, τὸ ὁποῖον, εἰ καὶ ὑπέστη διαφοροὺς μεταρρυθμίσεις ἄχρις ἡμῶν, οὐδὲν ἤττον, τυγχάνει ἀπαρμείωτον καὶ ἀναλλοίωτον, ὡς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν μαθημάτων ὑπὸ μουσικὴν ἔποψιν, δείκνυται.

Καθάπερ, λέγω, συντάττοντες τὰς διαφοροὺς ταύτας ἁσματουργίας ἐν μέτρῳ καὶ γλώσσει ἑλληνικῇ, οὕτω καὶ μελοποιοῦντες, ἅπαντα τὰ ἔργα αὐτῶν ταῦτα, ἐν ἑκαστῷ κατὰ διάφορον τρόπον, κατὰ λόγον τῶν ποιητικῶν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μουσικῶν αὐτῶν μέτρων, διὰ πολλῆς τέχνης, κατὰ διαφοροὺς νόμους ἢ ἤχους, ὀρθοὺς ἢ αὐθεντικούς, πλαγίους καὶ χροᾶς, μέσους καὶ παραγομένους, ἀφ' ὧν σχηματίζονται ἄπειροι μελωδίαί, οἷαι αἱ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι, Τραγικῇ, Κωμικῇ, Διθυραμβικῇ, Ἑρωτικῇ, Διαπλαστικῇ, Ἑγκωμιαστικῇ, Ἑσυχαστικῇ, κ. τ. λ. αἷτινες οὖσαι πολυάριθμοι, πολυειδεῖς καὶ πολύτροποι, παρήλλασσον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, παράγουσαι μεταξὺ δύο φθόγγων, ἀφθονίαν ἄλλων ἤχων, διὰ τῶν διαφορῶν μειώσεων, οὐ μόνον τοῦ τόνου καὶ τοῦ ἡμιτονίου, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν πολλοσγημορίων (ὡς καὶ τὰ παρ' Ὀθωμανοῖς ἤθους ἐκφραστικὰ ἀπειροπληθῇ μακάμια), κατὰ διάφορα μέλη, οἷον τὸ εἰρμολογικὸν λεγόμενον, τὸ στιχηραρικὸν καὶ τὸ παπαδικόν, περιλαμβάνοντα, τὸ μὲν πρῶτον τὰ σύντομα μέλη, τὸ δὲ δεύτερον τὰ μέσα ἢ ἀργὰ λεγόμενα, ἥτοι τὰ ἰσιόμελα, τὰ

Δοξαστικά καὶ τὰ παρόμοια, καὶ τὸ τελευταῖον, τὰ ἀργότατα, οἶον τὰ Χερουβικά, Κοινωνικά, Καλοφώνικοὺς Εἰρμούς καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, ὡς καὶ κατὰ διάφορα γένη, τὸ διατονικὸν δηλονότι, τὸ χρωματικὸν καὶ τὸ ἐναρμόνιον. Καὶ οὕτω δὴ, πλουτήσαντες τὴν Ἐκκλησίαν διὰ διαφόρων ἰδιομέλων, προσομοίων, δοξαστικῶν, ἀπολυτικίων, καθισμάτων, κοντακίων, οἶκων, ὑπακοῶν, εἰρμῶν, ᾠδῶν, καταβασίων, ἐξιποστειλαρίων, αὐτομέλων, δοξολογιῶν, ἀνγιφώνων, ἀναβιθμῶν, τυπικῶν, εἰσοδικῶν, μακαρισμῶν, προκειμένων, χερουβικῶν, κοινωνικῶν, καλοφώνικῶν εἰρμῶν καὶ πλείστων ὅσων ἄλλων κοσμημάτων, ἐν τῇ ἐνιαυσίῳ ἀπαντωμένων ὑμνωδία, εἰς ἃ ἡ ἡμετέρα καὶ μόνη μουσικὴ δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ, οὐδεμιᾶς ἐτέρας ὡς γνωστὸν ἐχούσης τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοῦτο συστατικά, ὧν πλείστα δύναταί τις ν' ἀπαντήσῃ καὶ ἐν ταῖς δημώδεσιν ἡμῶν μελωδίαις, ὡς φαίνεται καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας· ἐκτὸς δὲ ταύτης, οἱ ἐξ Ἑλλήνων Χριστιανοί, οὐδόλως μετέβαλον τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν ᾄσματα, ἡρωϊκά τε καὶ ἐρωτικά, βακχικά, λυρικά καὶ τὰ λοιπὰ ἀλλὰ διетήρησαν αὐτὰ κατὰ παράδοσιν, ὡς καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζονται, κατὰ τε ποίησιν καὶ μουσικὴν καθαρῶς ἐλληνικὴν, αἷτινες ἄλλως ἀναπόσπαστον ἀποτελοῦσαι συζυγίαν, διατηροῦσιν καὶ τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν χαρακτήρα, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς συννυπέστησαν παραφθοράς τινας ἀμφοτέραι ὡς καὶ τὰ ἥθη ἡμῶν καὶ ἡ γλῶσσα, ἣτις ὁμως ηὐτύχησε νὰ γεννηθῇ εἰς Κοραῆς, ὅπως ἀναγεννήσῃ αὐτήν, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι φωστῆρες πρὸ καὶ μετ' αὐτόν, καὶ δὴ τόσα ἐπιστημονικὰ σωματεῖα καὶ τόσοι Σύλλογοι, ὅπως ἀναπτύξωσι καὶ βελτιώσωσιν αὐτήν. Καὶ ταῦτα δὴ περὶ τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς, ἣτις, ἀγαθῇ τύχῃ, εὗρεν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς καὶ τὸν ἐαυτῆς Ἡρόδοτον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τοῖς πᾶσι γνωστοῦ διὰ τὰς γνώσεις καὶ τὸν ἀκραιφνή καὶ ἄδολον πρὸς αὐτὴν ζῆλον Γεωργίου τοῦ Παπαδοπούλου. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὁ κ. Παπαδόπουλος εἶναι ὁ μόνος τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἱστορικὸς τῆς Μουσικῆς, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν τάσιν, τὴν δράσιν, τὰς προσπάθειας καὶ τὰς θυσίας αὐτοῦ ὅπως δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν Μουσικὴν, ἣν χρόνοι χαλεποὶ ἀπενάρκωσαν, πεσὼν καὶ

ἐγερθεῖς μετὰ τῶν γνωστῶν ἡμῖν Συλλόγων, ἄχρις οὗ κατώρθωσε νὰ στερεώσῃ τὸν ἄρτι λειτουργοῦντα, οὗ πανθομολογουμένως τυγχάνει ἡ ψυχὴ, διότι ἄνευ τούτου οὐδὲν ἂν ἦν, συνευδοκούντων πάντοτε καὶ συναντιλαμβανομένων αὐτῷ τῶν ζηλωτῶν καὶ τῶν τὰ μάλα φιλομούσων μελῶν τοῦ Σωματείου.

Περὶ τῆς Ἀσιάτιδος δὲ μουσικῆς, ἣν ὡς ἐρρήθη, παρ' ἡμῶν ἔλαβον οἱ Ὀθωμανοί, δῆλον τοῖς πᾶσιν ὅτι, οὗτοι γεγονότες ἀπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσμαήλ, υἱοῦ ἐκ τῆς παιδίσκης τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ἐξ οὗ καὶ αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ τῆς Ἀραβίας, οὔτε τὴν ποιήσιν αὐτῶν ἦν δυνατὸν νὰ εἶχον τότε ἀνεπτυγμένην, οὔτε τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, ἅτε δὴ ἄχρι τοῦ νῦν διατηροῦντες καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενοι (ὡς πολλαχοῦ καὶ οἱ ἡμέτεροι) τὸ μόνον ἴσως τότε μουσικὸν (εἰ δεῖ εἰπεῖν) χρονόμετρον μᾶλλον ἢ ὄργανον, κερμοτύμπανον (τραμπούκαν ἢ τουμπελέκιον), μόλις δὲ κατὰ τὴν Ζ'. μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁπότε ἤρξαντο τῶν κατακτήσεων αὐτῶν, φαίνεται ὅτι προσέθεσαν τῇ μουσικῇ αὐτῶν ταύτῃ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τύμπανον καὶ τὸν τουρκικὸν αὐλὸν (ζουρνᾶν), παιανίζοντες δι' αὐτῶν τὰ ἐμβατήριά των ἢ μέλη τινὰ μουσικῆς καὶ ποιήσεως οὐχὶ ἐντελοῦς, ἅπερ καὶ ἦδον διὰ στίχων αὐτοσχεδίων, συγκειμένων τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπινικίων τινων θουρίων ἢ ἐρωτικῶν ἐκφράσεων.

Ἀλλὰ βραδύτερον κατὰ τὴν ΙΔ'. καὶ ΙΕ'. μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, κατακτησάμενοι πολλὰ μέρη τῆς παραθαλασσίας Μικρασίας, κατοικουμένης τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑλλήνων Χριστιανῶν, ἀκολούθως δὲ μεταβάντες καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἥς κυριεύσαντες μεταξὺ πολλῶν ἄλλων χωρῶν καὶ πόλεων καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ἐστίαν τότε (οὐχ ἦττον δὲ καὶ νῦν) τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, παρέλαβον ἀπὸ τῶν κατακτηθέντων Ἑλλήνων, ὧν πολλοὶ ἐξωμόται ὑπῆρξαν, καὶ πολλὰ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων αὐτῶν ἐν οἷς καὶ τὴν μουσικὴν αὐτῶν, κατ' εἰσήγησιν βεβαίως τῶν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν αὐτομολησάντων, ὡς τὸ αὐτὸ συνέβη, καθ' ἃ προείρηται, εἰκότως καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρις ἡμῶν προήχθη παρ' αὐτῶν διατελούντων οὐχὶ πλέον ἐν τῇ πάλαι καταστάσει, καὶ

ἐκτουρκισάντων ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἤχων (ἤχη) ρυθμῶν (ῥυθμοί) γενῶν, εἰδῶν καὶ χρόνων, διατηρησάντων ὅμως καὶ αὐτῶν, καθάπερ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἔθνη, οὐδ' αὐτῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐξαιρουμένων τὸ γλαφυρὸν ὄνομα τῆς ἐλληνικῆς ταύτης ἐπιστήμης. Οὕτω ὑπὸ μὲν τῶν Ἰταλῶν καὶ ὅλων τῶν Εὐρωπαϊῶν ἐλληνιστὶ προφέρεται τὸ ὄνομα, Musica· ὑπὸ δὲ τῶν Γάλλων, Musique ὡς καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, (موسیقی) μουσική, ὡσανεὶ ὁμοφώνως λακωνικώτατα πάντα τὰ ἔθνη ὠμολόγουν, τὰ ὅσα προτίθεται ἵνα καταδείξω ἐν ὀλίγοις ἐνταῖθα, ὅτι δηλαδὴ πάντων τῶν ἐθνῶν αἱ μουσικαὶ ἔχουσι τὴν πηγὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς, καθάπερ καὶ αἱ πλείσται τῶν γλωσσῶν ἀπὸ τῆς γλώσσης αὐτῆς.

Οὕτω τοίνυν κατέστη ἡ μουσικὴ αὕτη κτῆμα κοινὸν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἐμάνθανον δὲ αὐτὴν ἀδιακρίτως, Ἕλληνες, Ὀθωμανοί, Ἀρμένιοι, Ἰσραηλῖται, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τὸ κραταιὸν σκῆπτρον τῶν ἐνδόξων Σουλτάνων διατελοῦντα ἔθνη, οὐδὲ τοῦ συρφετοῦ ἐξαιρουμένου πασῶν τῶν φυλῶν καὶ τῶν Ἀθιγγάνων αὐτῶν ἔτι, ὧν οἱ μὲν ἄνδρες παιανίζοντες λύρας καὶ λαγούτο, διακρίνονται ἐπὶ λιγυροφθόγγῳ εὐφωνίᾳ, οἱ καὶ μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παιανιστοῦ (τσαλγκιτζή), εὐδοκίμως πάνυ, οὐ μόνον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, πορίζονται διὰ τῆς μουσικῆς τὰ πρὸς τὸ ζῆν, αἱ δὲ γυναῖκες (λίαν λιγυρόφθογγοι καὶ αὗται), περιερχόμεναι τὰς πανηγύρεις καὶ τὰς ἀτραπούς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ᾄδουσι διάφορα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νεοφανῆ ᾄσματα, οἷον· σαρκιὰ (στιχηρά), σεμαγζὰ (εἰρμολογικά), πεστρέφζα, ταξίμζα, πεστέδες, ναγμέδες, ἀμανέδες, ἀγηζέδες, γαζέλζα καὶ λοιπὰ (παπαδικά), πάντα ταῦτα ὡς καὶ διαφόρων εἰδῶν ἄλλα μέλη, καταγοητεύουσιν τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν. Ἀλλὰ πάλιν, καὶ τούτων, καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἀρμενίων καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν ἔτι, ὑπερτεροῦσιν οἱ Ἕλληνες, ὧν πολλοί, διὰ τὰ ἔξοχα μουσικὰ αὐτῶν προτερήματα, καὶ βραβείων ἡξιώθησαν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς Σουλτάνων, καὶ ἰδίως παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Σουλτάνου Μαχμούδ, μουσικωτάτου ὄντος καὶ αὐτοῦ, ἐβραβεύθησαν ὁ νέος Ὀρφεὺς Μυρῶνης, βιολιστὴς ἄριστος, ὁ πε-

ρίφημος χανενδὲ Γεωργάκης καὶ ἕτεροι ὁμογενεῖς. Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀκρίτων ἀδίκως καὶ παραλόγως καταδικάζουσι τῆς ἡμετέρας μουσικῆς εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν τῆς ἀφανείας καὶ τῆς λήθης, ὡς ἀγνώμονες καὶ μητραλοῖαι υἱοί, λησμονοῦντες ὅτι ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, ὧν πολλοὶ καὶ ὡς ἱεροψάλται ἐχοροστάτησαν, ἐτιμήθη αὕτη. Τοσοῦτον δὲ θεοπρεπῶς καὶ κατανυκτικῶς ἐτέλουν τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας οἱ Βυζαντινοί, ὥστε ὅτε οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Ρωσσίας, ὑπὸ τοῦ Μονάρχου αὐτῆς Βλαδιμήρου, πρώτου εἰσηγητοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἤδη ταύτῃ ἐπικρατεία, ἐπισκεψάμενοι κατὰ τὸ 989 τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας μετ' ἐκπλήξέως καὶ μεγίστου σεβασμοῦ ἐξέθεντο πρὸς τὸν Μονάρχην αὐτῶν ἐπανακάμψαντες οἴκαδε, τὴν αἴσθησιν, ἣν ἐνεποίησεν αὐτοῖς ἡ τε μουσικὴ καὶ ἡ ἄλλη παράταξις τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, προστιθέντες ὅτι ἐνόμιζον εὐρίσκεσθαι οὐχὶ πλεόν ἐν τῇ γῇ ἀλλ' ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐνῶ, περὶ τῶν ἐν Ρώμῃ ἱεροτελεστιῶν, ἔλεγον ἐν τῇ ἐπανόδῳ αὐτῶν, ὅτι ἐνόμιζον παρίστασθαι οὐχ εἰς ναὸν ἀλλ' εἰς θέατρον! Πῶς γὰρ οὐ; ἀφοῦ καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἀκούει τις ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ πρῶτ' ὅ,τι ἤκουσεν ἀφ' ἐσπέρας ἐν τῷ θεάτρῳ!

Ἡ ἡμετέρα Μουσικὴ μεταξὺ τῶν πολλῶν προσόντων αὐτῆς κέκτηται καὶ τῆς τῶν μελῶν ἀφθονίας, τῆς ἀπὸ τῶν τριῶν γενῶν προκυπτούσης, τοῦ διατονικοῦ γένους δηλονότι, ὃπερ ἐστὶ τὸ φυσικόν, τοῦ χρωματικοῦ καὶ τοῦ ἐναρμονίου, τῶν τεχνιτῶν, ὧν μόνου τοῦ πρώτου εὐμοιρεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ, οὕτω μέρος ἀποτελοῦσα μόνον τῆς καθόλου μουσικῆς, ὡς πάντες, καὶ οἱ ἄκρῳ δακτύλῳ ἀψάμενοι τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ θιασῶται καὶ οὐχὶ μητραλοῖαι, δύνανται ὁμολογήσαι! Διὸ καὶ μεθ' ὅλην τὴν νομιζομένην τελειοποίησιν αὐτῆς, οὐδέποτε κατορθώσεται παραστήσαι καὶ μελοποιῆσαι ἐντελῶς τὰ πλὴν τοῦ διατονικοῦ γένους μέλη, καὶ ἰδίως τὰ χρωματικά, μὴ κεκτημένα τοῦ τεταρτημορίου καὶ τοῦ ἡμιολίου τόνου, εἰμὴ κατὰ προσέγγισιν μόλις, ἥκιστα δὲ τὰ ὑπὸ τινων ἰδίων φθορῶν ἀγόμενα μαθήματα, οἷά εἰσι τὸ «Κύριε τί ἐπληθύνθησαν» Μανουὴλ Πρωτοψάλτου, ὁ πολυέλαιος Χουρμουζίου ἐν τοῖς στίχοις «Καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα γῆς Βασάν», «Καὶ πάσας τὰς βα-

σιλείας Χαναάν» καὶ πλείσθ' ὅσ' ἄλλα, ἐν οἷς καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ὀκτὼ ἤχων παραγόμενα διάφορα μέλη, ἤθους ἐκφραστικὰ (μακάμια) ἢ ἤθη τῶν διαφόρων ἤχων, ὧν καὶ ἰδίαν ἔχω μεμελοποιημένην σειράν.

Τοιαῦτα τοίνυν καὶ τηλικαῦτα ἔχουσα προσόντα ἡ πατρίς ἡμῶν Μουσική, ἔστιν ἄρα γε περιφρονητέα καὶ ἀποδιαπορπαία ; πολλοῦ γε καὶ δῆ! Ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ἢ ὑπὸ πολλῶν πέραν τοῦ δέοντος ἐκθeliaζομένη Εὐρωπαϊκὴ Μουσική, στερουμένη ὡς ἐρρήθη τῶν δύο ἐτέρων γενῶν, τοῦ χρωματικοῦ δηλονότι καὶ τοῦ ἐναρμονίου, τῆς μελιρρύτου τούτης ξυνωρίδος, τῶν ἀνεξαντλήτων ποταμῶν τῆς ποικιλίας καὶ ἡδύτητος, στερουμένης τῆς σειρᾶς τῶν ἤχων, τῆς ἀκενώτου ταύτης ὀκτάδος τοῦ πλούτου τῆς μελοποιίας, στερουμένη τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ, δι' ὧν μεταβάλλεται καὶ παραλλάσσεται πᾶν μέλος, ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχικοῦ μέλους, εἰς ὃ μετὰ ὠρισμένας τινὰς στροφὰς ἐπανακάμπτει, ποθοῦν καὶ εὐρίσκον τὴν προτέραν αὐτοῦ μορφήν, ἔνθα καὶ δέον, ὅπως τελικῶς καταλήγη, τὸ δὲ τοιοῦτον εἶδος καλεῖται ἐλληνιστὶ μὲν Παραχορδή, τουρκιστὶ δὲ σὲπ περδέ, ἐν ᾗ τὸ ποιὸν τῆς μελωδίας κατακλύζει οὕτως εἰπεῖν τὸ ποσὸν τῆς φυσικῆς κλίμακος, ἥς καὶ μόνης εὐμοιρεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ, ἀπαρτιζομένη ἀπὸ τῶν δύο μόνων ἤχων Maggiore ἢ μείζονα, καὶ Minore ἢ ἐλάχιστον, οὔσα κατὰ τοῦτο ἀτελεστάτη, ὅσῳδῆποτε καὶ ἂν θεωρηθῇ τετελειοποιημένη κατὰ τὰ ἄλλα, ὧνπερ οὐδόλως ἄμοιρος τυγχάνει καὶ ἡ ἡμετέρα, ἅτινα καὶ μεταβάλλει κατὰ τὸ δοκοῦν, διὰ τῶν ἀπείρων καὶ ποικίλων αὐτῆς φθορῶν, ὧν ἐπίσης ἀμοιρεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ, ὡς ἀμοιρεῖ καὶ τοῦ ἡμιολίου τόνου καὶ τοῦ τεταρτημορίου, καθ' ἃ προείρηται, ἐνῶ ἡ ἡμετέρα πλείσθ' ὅσα ἔχει μέλη, πολλὴν ἔχοντα τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς μελωδίας, ἅπερ ἀπαρατηρητὲι πάντες μέλπομεν.

Ὅπως δὲ καὶ περὶ τούτου μὴ ὑπάρχη ἀμφιβολία τις, συνίστημι διάφορα ἄσματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ὑμνωδίας, καὶ δὴ πρῶτιστα μὲν πάντων, ἅπαντα σχεδὸν τὰ τοῦ πλαγίου δ'. ἤχου, ἅπερ ἔχουσι φύσιν ὅλως εὐρωπαϊκὴν, διαφέροντα μόνον κατὰ τὸ λιγύφθογον, ποικίλον καὶ τερπνὸν αὐτῶν ἦθος ἀπ' αὐτῆς, ἔν τε

τῷ εἰρμολογικῷ μέλει καὶ τῷ στιχηραρικῷ, ἐστ' ὅτε δὲ καὶ τῷ παπαδικῷ αὐτῷ, οἷον ὁ πολυέλαιος τοῦ τε Γρηγορίου καὶ τοῦ Χουρμουζίου «Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος» ἀμφότεροι εἰς Γ'. ἦχον, τὸ «Μαρία ὁ Κύριος» μετὰ τοῦ κρατήματος αὐτοῦ, τὸ «Θεὸς Κύριος» τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνον, τὸ Ἀλληλουάριον τοῦ Νυμφίου, τὰ σύντομα, τὸ «Ἴδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται» κ.τ.λ. ἡ Δοξολογία τοῦ Χουρμουζίου εἰς ἦχον βαρὺν ἐναρμόνιον ὀκτάχορδον καὶ πλεῖσθ' ὅσ' ἄλλα. Οὐ μόνον δὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα καὶ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῶν, ἐλληνικῶν καὶ τουρκικῶν, οἷον τὸ χορευτικὸν τοῦ συρτοῦ ἢ κυκλίου λεγομένου χοροῦ εἰς ἦχον γ'. «Μὴ πέρδικα καυχῆστικε», τὸ «Ροῦμπι τὰ ποτήρια σπάστα» καὶ πλεῖσθ' ὅσ' ἄλλα, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν τουρκικῶν τὸ «Σεβαστοπόλ' ὄνουνδὲ» ὅπερ ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1853—54) ἐπαιάνιζον καὶ αἱ εὐρωπαϊκαὶ ὡς καὶ αἱ στρατιωτικαὶ τῶν συμμάχων ὀρχήστραι (Bandes) ὡς στρατιωτικὸν ἐμβατήριον (Marche) καὶ ἄλλα δὴ πολλά.

Στρατιωτικὸν ἐμβατήριον

Ἦχος γ'. ἡ Μικρὰ Τζαργκιτζή. (Ἄρμα Φρύγιον) Τροχῆος.

(Marche) ἐκ τοῦ Γα ὡς ἀπὸ τοῦ ρ γ

Σε βε στο πο λουνουν δε χ δουραν γκε μι λε ε ε ερ ρ α
 ταρ νι ζαμ το ο ο που χ πο γρουμουου δε λε ε ερ ρ α ταρ
 νι ζαμ το ο ο που χ πο γρουμουου δε λερ ρ

1. Σεβαστοπόλ' ὄνουνδὲ δουρὰν γκεμιλέρ, (δὶς)

ἀτάρ νιζάμ. τοποῦ πογρουμουῦ δελέρ (δὶς).

2. Ἄρμὰν Πεδιόχ' ἡμ. ἰζὶν βέρ πιζέ (δὶς)

τουτάρ Μεντζικωφοῦ γιολλαχ' ἡμ. Σιζέ (δὶς) κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταδείκνυνται ἡ μεγάλη ἀξία καὶ ἡ θαυ-

μασία δύναμις τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς, καὶ ὅμως οἱ ἐγκάθετοι αὐτῆς, οὐδόλως αἰσχύνονται ἀναιδῶς καὶ βαρβάρως ἅμα ἐξυβρίζοντες καὶ ἀποκαλοῦντες αὐτὴν βάρβαρον, καθαπτόμενοι οὕτως αὐτῆς· ἀλλ' ἴσως εἴπωσιν ὅτι διὰ τῆς diese = διέσεως καὶ bemole = ὑφέσεως, — ὧν καὶ ἡ ἡμετέρα οὐδόλως στερεῖται, ὥς καὶ ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ τῆς ἐτέρας ὀνόματος δηλοῦται — δύνανται καὶ ἐκεῖνοι νὰ μετασχηματίσωσι τὸ διατονικὸν γένος εἰς ἐναρμόνιον ἢ χρωματικὸν καὶ τὰνάπαλιν, (ἀγνοῶ κατὰ πόσον, ἐνῶ στεροῦνται τούτων καθ' ὑλοκληρίαν), ἐνδεχόμενον ὅμως κατὰ προσέγγισιν, ἀλλ' ἡ μουσικὴ αὐτὴ θέλει ἀνάλογον αὐτὶ — διότι τὸ ἰδικόν μας αὐτὶ δὲν ἱκανοποιεῖται διὰ τῶν προσεγγίσεων, ἀλλὰ ζητεῖ τὸ τέλειον, ὅπερ ὅμως ἄνευ τοῦ ἡμιολίου τόνου καὶ τοῦ τεταρτημορίου οὐκ ἔστι δυνατόν γενέσθαι. Μὴ πλανώμεθα δὲ ὅτι οἱ τὴν ἄρσιν ἢ κατάργησιν τῶν φθορῶν ἀπαιτοῦντες, τὴν ἐξόντωσιν τῆς πατρώας ἡμῶν Μουσικῆς ἐπιδιώκουσιν, ὁπαδοὶ οὗτοι τῆς συγχωνεύσεως, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διαρρυθμίσεως, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀναφανδὸν μὲν διενήργησαν, ἀλλὰ θείᾳ συνάρσει οὐδέποτε ἐξέλιπον οἱ θιασῶται τῶν πατρῶων καὶ ἱερῶν τοῦ ἔθνους ἡμῶν κειμηλίων, διόπερ καὶ ὑπερμαχήσαντες οἱ πρόμαχοι οὗτοι παντὸς ὅ,τι ἐν ἡμῖν ὄσιον, ἔσωσαν πολλάκις ἀπὸ βεβαίου ναυαγίου καὶ τὴν περιφανῇ ταύτην ὀλκάδα τοῦ ἡμετέρου Γένους, εἰς δόξαν μὲν καὶ θρίαμβον τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος, αἰσχύνην δὲ καὶ αἰώνιον ἐντροπὴν τῶν ἀμειλίκτων αὐτῆς διωκτῶν. Αἱ ἐν λόγῳ δὲ φθοραὶ ἐπενεργοῦσαι ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τῶν τριῶν γενῶν μέλη, ἀναπληροῦσιν οὐ μόνον τὴν διέσιν καὶ ὑφέσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ μείζονας αὐτῶν ἀλλοιώσεις, καὶ δὴ διαρκῶς καὶ παρατεταμένως· δι' αὐτῶν δὲ σχηματίζονται ἀπειράριθμα ἄλλα λεπτεπίλεπτα καὶ ἡδύτατα μέλη, ἅτινα καὶ μὴ δυνάμενοι οὔτε νὰ ἐννοήσωσιν οὔτε νὰ γράψωσιν οὔτε νὰ παραστήσωσι διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς παρασημαντικῆς, τὴν μὲν δυναμένην νὰ παραστήσῃ ταῦτα Μουσικὴν φθονοῦντες κατακρίνουσι, τὰ δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος μέλη μὴ δυνάμενοι φαγεῖν μηδ' ἄψασθαι, καίπερ πεπείρους βότρυας ὄντα, φάσκουσιν ὁμφακας εἶναι!

Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἀληθὲς τυγχάνει τοῦτο, ὅσῳ οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων εἰδημόνων μουσικῶν, ἔχων τὸ οὕς λεπτῶς ἐξησκημένον

καὶ ἐξωκειωμένον ἐπὶ τῶν εἰρημένων διαφόρων τῶν τριῶν γενῶν μελῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Μακαμίων, οὐδεὶς τούτων λέγω, δύναται νὰ θεωρήσῃ τμῆμα τι τοιοῦτον ὡς ἐντελές, ἀδόμενον ὑπὸ Εὐρωπαϊοῦ μουσικοῦ, ἢ καὶ παιανιζόμενον ὑπὸ ὀλοκλήρου ὀρχήστρας ἐκ πλείστων συγκειμένης ὀργάνων. Διὸ καὶ πάνυ σοφῶς ἀπήντησεν ὁ ἀοίδιμος πρωτοψάλτης Ἰωάννης ὁ διδάσκαλός μου πρὸς τινα Εὐρωπαϊον μουσικόν, παιανίζοντα ἐν καιρῷ θέρους ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ καὶ ἐρωτήσαντα αὐτὸν σκωπτικῶς ἂν ὁμοιάζῃ ἡ Μουσικὴ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκείνου, ἐν ᾗ τοσοῦτον ἐμεγαλαύχει, εἰπὼν αὐτῷ ἀφελῶς: «Νὰ τραγουδήσω ἐγὼ καὶ τόνισον σὺ καὶ τραγούδησον σὺ νὰ τονίσω ἐγώ, καὶ τότε βλέπομεν τίνος Μουσικὴ εἶναι ἡ καλλιτέρα» καὶ ἀφῆσας αὐτὸν ἀναπολόγητον. Καὶ ἐκ τοῦ περιστατικοῦ δὲ τούτου καὶ ἐκ πολλῶν τοιούτων ἄλλων καταδείκνυται ὀρθοτάτῃ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου, περὶ οὗ ἀποφανθήτωσαν ἀμερολήπτως πάντες οἱ μουσικοδιδάσκαλοι ἡμῶν.

Παρ' ἡμῖν ὅμως οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὅποιονδήποτε μέλος εἴτε ἐλληνικὸν (ἐκκλησιαστικὸν ἢ δημῳδες), εἴτε εὐρωπαϊκόν, εἴτε Ἀσιατικόν ἐστίν, ἔστω καὶ τὸ μᾶλλον πολύπλοκον, ἀπαραλλάκτως ἡμεῖς δυνάμεθα καὶ νὰ τονίσωμεν καὶ ν' ἀπαγγείλωμεν αὐτό· τὸ μόνον δὲ ὅπερ δυνατόν νὰ συμβῇ (ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐκουσίως ἐν ἡμῖν) ἔστι τὸ ἐξελληνίσαι τὸ ὕφος αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει καὶ πολλαχοῦ μὲν ἄλλοθι, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ ἐν τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ τοῦ Χρυσοστόμου ἀπὸ ἐνίους τῶν ἱεροψαλτῶν ἡμῶν ψαλλόμενα λειτουργικά, εἰς ἥχον πλάγιον δ'. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων λεγόμενον γένος ἢ ἥχον *Magiore*· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἕτερον τῶν εὐρωπαϊκῶν γενῶν ψάλλονται ὑπό τινων τὰ ἱερά ταῦτα ᾠσματα, ἥτοι τὸ *Minore*· τὴν ἀπαγγελίαν δὲ ἀμφοτέρων ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὴν παραλείπω. Ὡς γνωστὸν δὲ ἐπὶ τοῦ ἥχου τούτου, ὅστις ὡς εἴρηται *Minore* ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων καλεῖται, εἰσὶ μεμελοποιημένα τὰ ἐκλεκτότερα εὐρωπαϊκὰ μέλη, ἐν οἷς καὶ τὰ ἔξοχα μελοδράματα (*opera*) *Trovatore*, *Traviata* καὶ πλείσθ' ὅσ' ἄλλα. Ἄξιον δὲ πολλοῦ λόγου ἐστίν, ὅτι ἅπαντα ταῦτα τά τε ἀνωτέρω ἡμέτερα, ὡς καὶ τὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς παρόμοια μέλη, καθ' ὀλοκληρίαν τῆς αὐτῆς φύσεως ὄντα, οὐχ ἦττον δὲ καὶ διὰ

τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ὕφους, ὅπερ διὰ ζώσης καὶ μόνης φωνῆς ἀποκτᾶται, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ὕφος, μόνον ὃ Ἕλλην, ὅστις καὶ ὡς ἐκ τοῦ κλίματος καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς, ἀναστροφῆς τε καὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, κέκτηται τόσον τῶν ἀνατολικῶν ὅσον καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ὧν καὶ τὰς γλώσσας λαλεῖ, πληρέστατα δύναται ν' ἀπαγγεῖλῃ τὰς τε ἐλληνικὰς μελωδίας (ἐκκλησιαστικὰς ἢ μὴ), τὰς τε τουρκικὰς ὡς καὶ τὰς εὐρωπαϊκὰς, ἐκάστην διὰ τοῦ οἰκείου ὕφους, ὡς πάντες ἴσμεν, δηλαδή, ὡς ψάλλει τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ ὡς ἄριστος ἱεροψάλτης, οὕτω ψάλλει καὶ τὸ κοσμικὸν ᾄσμα ὡς ἄριστος ἀοιδός, οὕτω τραγωδεῖ καὶ τὸ τουρκικὸν μακάμ ὡς λαμπρὸς τραγουδιστὴς Ὁθωμανός, οὕτως ᾄδει καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸν μελόδραμμα ὡς ἀληθὴς Εὐρωπαῖος μουσικός, λαμβάνων μέρος εἰς τε τὴν ἱερὰν ὑμνωδίαν, εἰς τῶν χανενδέδων τὰς συναυλίας καὶ εἰς τὰς θεατρικὰς σκηναὶς τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ ἀπανταχοῦ εὐδοκιμῶν, τοῦθ' ὅπερ οὐδενὶ ἐτέρῳ ἔθνει ἔξεστι.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἔπεται ὅτι, ὅπως ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν Μουσικὴ καταστῇ ἀξία τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς δεῖται προστασίας καὶ ἐπιστάσεως. Λέγεται ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ ἀνεπτύχθη εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς· οὐδεὶς ἀντιλέγει· πῶς ὁμως ἀνεπτύχθη; οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Ἐπροστατεύθη καὶ ἐβραβεύθη ὑπὸ μοναρχῶν, ἐδοξάσθη ὑπὸ σοφῶν, ἐτιμήθη ὑφ' ἀπάντων τῶν ἐθνῶν, οὐδ' αὐτοῦ δὴ τοῦ ἡμετέρου ἐξαιρουμένου, ἐξέμαθον αὐτὴν ἄνδρες ὑψηλῆς περιωπῆς καὶ συστηματικῆς παιδείας, οἵτινες φυσικῶς τῷ λόγῳ ἀνεπλήρωσαν εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς πολλὰς τῶν ἐλλείψεων αὐτῆς, ἐπειδὴ ὅπου ὑπῆρχε Μουσικὸς ἀπελάμβανεν οὐ μόνον τὰ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἐπροστατεύετο καὶ ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐθεραπεύετο, καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἡγαπάτο· ἔχων δὲ οὕτω ὅλας τὰς ἀπολαύσεις καὶ ἀναπαύσεις ἐφιλοτιμεῖτο, ὅπως ὅσον ἔνεστι βελτιώσῃ τὴν τέχνην, εἰς ἣν ὤφειλε τὴν βελτίωσιν τῆς ἑαυτοῦ τύχης· κεκτημένος δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο γνώσεων, ἀντεπιστέλλων δὲ καὶ πρὸς ἐτέρους ὁμοτέχνους ἐτελεσφόρει τὸ ἔργον ἐν Συλλόγοις καὶ Ἀκαδημίαις, ἅτε δὴ οὐδόλως ἔχων νὰ σκεφθῇ περὶ συντηρήσεως ἑαυτοῦ ἢ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ὡς ἀπολαμβάνων ἅπαντα τὰ πρὸς εὐ-

ζῶϊαν ἐν ἀφθονίᾳ καὶ οὐδαμῶς μάρτυς ὑπὲρ αὐτῆς γενόμενος. Οὕτω δὲ τιμήσαντες αὐτοὶ πρῶτοι τὴν Μουσικὴν αὐτῶν, ἐφείλκυσαν καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὑπὲρ αὐτῆς, καταστήσαντες αὐτὴν παγκόσμιον.

Φέρε δὲ ἴδωμεν, τί καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς ἐποησάμεθα ; Οὐδέν, ἐπειδὴ παραλαβόντες ταύτην ὑπὸ τῶν σοφῶν ἡμῶν προπατόρων τετιμημένην καὶ δεδοξασμένην περιεφρονήσαμεν, καταστήσαντες αὐτὴν ἀπονεναρκωμένην, καταδικάσαντες αὐτὴν ὑπὸ τὸν ἄδοξον πέπλον τῆς ἀφανείας καὶ τῆς ἐξουδενώσεως καὶ γινόμενοι οὕτω μητραλοῖαι καὶ ἀγνώμονες υἱοὶ πρὸς τὴν φιλοστοργοτάτην ταύτην τροφὸν τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ἥτις ἀνέθρεψεν ἡμᾶς τῷ ἀδόλῳ γάλακτι τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας συντέλεσασα καὶ αὕτη καθάπερ καὶ ἡ γλῶσσα ἐν ἡμέραις χαλεπαῖς πρὸς διάσωσιν τῆς τε πίστεως καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ ἡμῶν· ἐπειδὴ, ὅπως ἡ γλῶσσα ἡμῶν οὕτω καὶ ἡ Μουσικὴ ἡμῶν σὺν ἡμῖν διεσώθησαν ἐν καιρῷ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν κατακλυσμοῦ, ἐντὸς Μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Κιβωτοῦ, ἥτις καλεῖται Ἐκκλησία. Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤρκει αὕτῃ ἡ ἐκ μέρους ἐνίων ξένων περιφρόνησις καὶ παράλογος κατάκρισις, ἐπιπροστίθεται καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἀγνωμόνων αὐτῆς τέκνων ἀναληγσία· ἐπειδὴ τίς ποτε τῶν λογίων ἡμῶν ηὐδόκησε νὰ θεραπεύσῃ καὶ ταύτην τὴν Μοῦσαν ἐκτὸς ἐντίμων τινῶν ἐξαιρέσεων ; Τίς δ' ἐκ τῶν πλουσίων ἡμῶν ἐπροστάτευσέ ποτε καὶ τινα αὐτῆς ὀπαδόν ; Ἐνῷ δὲ πλείστοι ὅσοι ὑπάρχουσιν εὐτυχῶς οἱ ἐν τῇ ἐποχῇ ἡμῶν προστάται τῆς ἄλλης παιδείας, τίς μουσικὸς ἐτιμήθη ποτὲ ὑπὸ τινος ἢ ἀντημείφθη δι' οὓςπερ κατέβαλε κόπους πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης ; Καὶ δὴ τοσούτῳ μᾶλλον δέονται προστασίας οὗτοι, καθόσον διὰ νὰ γίνῃ τις ἱεροψάλτης καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἰδοὺ ὅποια προσόντα ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ : α') τὸ καὶ λίαν πολύτιμον, ὥς μὴ ἀποκτώμενον, οὔτε διὰ κόπου πολλοῦ ἢ χρόνου μακροῦ ἀλλὰ δωρούμενον ὑπὸ τῆς εὐεργέτιδος φύσεως, ἔστιν ἡ εὐφωνία· β') δὲ καὶ τοῦτο λίαν πολύτιμον, ἡ μουσικὴ τέχνη· γ') τὸ καὶ ἱκανῶς ἑξοχον, ἡ ἑλληγικὴ παιδεία, ὅπως ὁ ψάλλων γινώσκει ἃ ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει· δ') δὲ καὶ τελευταῖόν ἐστιν ἡ χρηστὴ συμπεριφορὰ καὶ ἠθικὴ διάπλασις τοῦ ἱεροψάλτου

ὅπως καὶ τὰ ἥθη αὐτοῦ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἱερότητα τῆς τέχνης· ταῦτα δὲ πάντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον δέον ἵνα περι-
κοσμήσωσι τὸν κοσμήτορα τῶν ἱερῶν τελετῶν καὶ τῶν σεμνῶν ἀκο-
λουθιῶν. Ἄρα ἔχων τις τηλικάῦτα προσόντα, πῶς πρέπει ν' ἀντα-
μειφθῇ, πῶς πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ ; Δυστυχῶς ὅμως παρ' ἡμῖν συμ-
βαίνει ὅλως τοῦναντίον ! ἐπειδὴ οἱ μὲν ἐπιστήμονες, τεχνῖται καὶ
χρηστοθήεις ἱεροψάλται ἀπρεπῶς παρορῶνται καὶ ὑπὸ τῶν ἀμα-
θῶν ὑποβλέπονται καὶ συκοφαντοῦνται καὶ προπηλακίζονται, ἐνῶ
οἱ ἀμαθεῖς καὶ χαμερπεῖς κόλακες, ὡς μὴ ὥφειλε προτιμῶνται ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον· παραδείγματα δὲ τούτου πλεῖσθ' ὅσα ἡδυνάμην
ν' ἀναφέρω, ἀλλ' ἀπαναινόμενος τὰς προσωπικότητας περιορίζομαι
μόνον ἐφιστῶν τὴν σύντονον ἐποπτείαν τῶν εὖ φρονούντων ἁρμο-
δίῳ, ἵνα καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιφέρωσί τινα βελτίωσιν, ὅπως τὰ
μὲν ἐσθλὰ ἀνταμείβωνται καὶ ἐπαινῶνται, τιμωρῶνται δὲ καὶ ψέ-
γωνται τὰ αἰσχρά, καθάπερ εἰς ὕλας τὰς τε πολιτικὰς καὶ κοινω-
νικὰς τάξεις, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· οὕτω δὲ ποιοῦντες τα-
χέως καὶ εὐχερῶς ἐπιτευξόμεθα τοῦ ποθουμένου.

Ἀνανήψωμεν δὲ ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς ἀκτιδίας, καὶ κατανοή-
σωμεν τὸ ἀμάρτημα, οὗ ἐσμεν ἔνοχοι δυστυχῶς ἡμεῖς αὐτοί, ἐξι-
λεοῦντες οὕτω τὴν καθυβρισθεῖσαν θείαν ταύτην τέχνην, διὰ τῆς
ὑπὲρ αὐτῆς μερίμνης καὶ τοῦ ἀκραιφνοῦς ἡμῶν ζήλου, παραπέμ-
ποντες δ' ἐς κόρακας τὸ παρελθόν, ἀποθώμεθα τὰ ἔργα τοῦ ἄλλο
τρίου σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν φωτός,
ὅπως ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ ὡς ἄστυφοι θαυ-
μασταὶ τῶν ὀθνείων, ἀλλ' ὡς σοφοὶ ὑπερασπισταὶ τῶν πατρώων,
ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. Φαντασθῆτω πᾶς τις, πόσον ἤθελεν
εἶσθαι ἐπαγωγόν, σεμνόν, τερπνόν, εὐάρεστον, καὶ μεθ' ὑπόσης
τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἠθέλομεν βλέπει συμβαδίζουσαν μετὰ
τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως καὶ τὴν ἐλληνικὴν Μουσικὴν. Ἀρκεῖ νὰ
ρίψωμεν ἐνδιαφερόντως ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ τῶν διαφόρων ἐλ-
ληνικῶν περιοδικῶν, ἐπὶ τῶν τετονισμένων ποιημάτων τῶν παιδα-
γωγικῶν μελωδιῶν, τῶν σχολικῶν ᾠδῶν καὶ λοιπῶν παρομοίων
ὕμνων, καὶ θέλομεν πεισθεῖ πάραυτα ὅτι οὐδόλως ἀρμόζει τὸ ἐλ-
ληνικὸν κείμενον ἐπὶ τῶν ξενοφώνων συλλαβῶν τῶν φθόγγων τῆς

εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς do, re, mi, fa, sol, la, si, do. Δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἄρά γε ἀπειράκις προτιμώτερον, ἂν αὐται ἀντικαθιστῶντο διὰ τῶν συλλαβῶν τῶν ἐπίσης ἐλληνικῶν φθόγγων Νη, Πα, Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω Νη, ὅπερ καὶ μόνον ἄρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ἐλληνικὴν τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς φύσιν ; Τοῦτο ἀπόκειται τοῖς ἀρμοδίοις ὅπως θεσπισθῇ.

Ἄλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι καὶ ἐπιλήψιμόν τι ὄντως ἐὰν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν Μουσικῇ καὶ ἐὰν οὐδαμῶς ᾔην, ὅποια τις πράγματι ἐστὶ, πάλιν ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἀξιοπρέπεια καὶ φιλοτιμία (ἐὰν ὡς ἔθνος κεκτῆμεθα τοιαύτης), ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν προτίμησιν ταύτης, πάσης οἵασδήποτε ἄλλης, ἔστω καὶ τῆς τελειότερας καὶ δὴ καὶ τῆς μᾶλλον ἀμέμπτου· τὴν βελτίωσιν δὲ μᾶλλον καὶ διαρρύθμισιν καὶ ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ταύτης περιουσίας ἐπιδιώκοντες ἢ τὴν παραδοχὴν ἀλλοτρίας πάντη μουσικῆς καὶ ξένης καὶ ὀθνεῖας περιουσίας ἀντιποιούμενοι. Ἦκιστα δὲ περιποιεῖ τιμὴν, νομίζω, εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος νὰ παραδέχεται ξένην μουσικὴν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν σκηνὴν καὶ ἐν γένει διὰ τὰ ἐλληνικὰ ᾄσματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐφίηται ταύτης, καὶ δι' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερὰν ὑμνωδίαν, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως ἀδύνατον καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ, κατόπιν τῆς συστάσεως τοῦ ἡμετέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου καὶ τῆς ὑπὸ τούτου συντηρουμένης Μουσικῆς Σχολῆς· ἄρκεῖ νὰ ἐξασφαλισθῶσι πόροι μόνιμοι καὶ διαρκεῖς.

Ἔστι δὲ τραγέλαφος ὄντως κάποφώλιον τέρας. τὸ νὰ βλέπῃ τις τὴν ἐλληνικὴν ποίησιν, τὴν ἐθνικὴν ᾠδὴν καὶ τὸν ἱερὸν ὕμνον, διὰ χαρακτήρων πάντη ξενικῶν καὶ ὀνομασιῶν ὅλως τῷ Ἑλληνι ἀκαταλήπτων, καὶ νὰ γράφηται καὶ ν' ἀπαγγέλληται καὶ διὰ προφορᾶς οὐδαμῶς ἐλληνικῆς νὰ προφέρηται, καὶ δι' ὕφους οὐδόλως ἐλληνικοῦ νὰ ψάλληται ! Ἀπορον δὲ τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἀνέχονται οἱ ἐν Ἀθήναις ὁμογενεῖς, οἵτινες ἀξιεπαίνως πάνυ ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι ἐλληνικόν, τοσοῦτον ἐκθύμως ἀγωνίζονται, καὶ ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι ἐθνικὸν τοσοῦτον εὐγενῶς ἀμύνονται, πῶς ἀνέχονται, λέγω, τὴν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις κατὰ προτίμησιν διδασκαλίαν τῆς ξένης ταύτης μουσικῆς, ἐνῶ οὐδόλως ἀγνοοῦσιν ὅτι ἔχομεν καὶ

ἡμεῖς ἐθνικὴν μουσικὴν τὴν κρατίστην δυναμένην νὰ παραστήσῃ ὡς ἔφθην εἰπὼν πᾶν οἶονδῆποτε μέλος, ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ βέλτιον ἐκείνης, ἣτις δὲν εἶναι ἡ μέρος μόνον τῆς καθόλου Μουσικῆς ἅτε δὴ τῶν δύο καὶ μόνον κεκτημένη ἤχων, ἥτοι τὸν ἡμέτερον πλ. δ'. μετὰ τῆς τριφωνίας αὐτοῦ καὶ ἐν συγχωνεύσει τὸν γ'. ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Maggiore, ὡς καὶ τὸν πλ. α'. ἔχοντα ἐπὶ τοῦ Γ'α τὴν ἐναρμόνιον φθορὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα Minore, ἀλλὰ καὶ τούτων δὴ τῶν ἤχων κέκτηται ἡ ἡμετέρα Μουσικὴ, πρὶν ἢ εἰσέτι ἐμφανὲς καταστῇ ἐν τῷ κόσμῳ ἡ εὐρωπαϊκὴ.

Ἀλλὰ ταῦτα λέγων, οὐδαμῶς ἐννοῶ βεβαίως ν' ἀποσκορακισθῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἀφ' οἵασδῆποτε ἄλλης σχολῆς ἡ εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ· ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἐπάναγκες καθίσταται καὶ ταύτης ἡ ἐκμάθησις, ἅτε δὴ λίαν συμβαλλούσης εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρυθμίσεως τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς· ἀλλ' ὅπως ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις προηγείται ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα οὕτω καὶ ἐν τῇ σπουδῇ τῆς Μουσικῆς δέον νὰ προηγῇται ἡ ἐλληνικὴ Μουσικὴ, ἡ δὲ εὐρωπαϊκὴ ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη Μουσικὴ δέον νὰ διδάσκηται ὑπερεκπερισσοῦ, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ σπουδῇ τῶν γλωσσῶν, ὡς ἀποτελοῦν τὸν στολισμὸν τοῦ μουσικοῦ, δυνατομένου οὕτω ἀναπληρῶσαι τὰς τυχόν ἐλλείψεις τῆς μιᾶς ὁδηγούμενου ὑπὸ τῆς ἄλλης, ἅτε γινώσκοντος τὰς ἐλλείψεις ἀμφοτέρων. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ, νομίζω, καὶ ἓνα τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τοῦ τε ἡμετέρου Συλλόγου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συστηθείσης καὶ συντηρουμένης Μουσικῆς ἡμῶν Σχολῆς.

Καί, ὅπως πᾶσα φύσις ἀνθρώπων ὀργᾶ ἐπὶ τὰ πρόσω, ἀναπτύσσουσα τὰ πάτρια καὶ ἱερὰ αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ὀργῶμεν σύμφωνα πρὸς τὸν προορισμὸν ἡμῶν, ἀμυνόμενοι ἀείποτε ὑπὲρ τῶν πατρώων καὶ ἱερῶν ἡμῶν γενναίως. Καθάπερ δὲ ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς τῶν γραμμάτων παιδείας, τοσαῦται καὶ τηλικαῦται λίαν ἀξιεπαίνως καταβάλλονται προσπάθειαι, οὕτω καὶ ὑπὲρ τῆς Μουσικῆς ἡμῶν, ἅτε ἀποτελούσης τὸ κράτιστον ταύτης μέρος, ὡς καθιστώσης τοὺς πεπαιδευμένους τελείους καὶ ὄντως μουσοτραφεῖς, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, δέον νὰ κινήσωμεν πάντα λίθον, οὐχὶ δὲ ὅπως οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, λόγῳ μὲν ὁμογενεῖς πράγ-

ματι δὲ Φραγγομανεῖς, ἐν τῷ οἴστρω τοῦ κατορθώματος αὐτῶν, ὅτι εἰσήγαγον ἐν τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίᾳ τὸ τετράφωνον τοῦ Ἰω. Χαβιαρᾶ σύστημα, πῖεσαντες τὸν αἰοίδιμον Πατριάρχην Σωφρόνιον, διακριθέντα αἰείποτε ἐν πολλοῖς καὶ παντοίοις ζηλωτῇν καὶ θιασώτην παντὸς ὅ,τι πάτριον καὶ ἱερόν.

Τίνα οὖν ἕτερον μετὰ Θεὸν δεῖ ἡμᾶς ἐπικαλεσθῆναι πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ὧν ἐλπίζομεν ἐπιτεύξασθαι ἀγαθῶν ἐκ τῆς Μουσικῆς ἡμῶν, ἣ ἡμῖς αὐτοὺς τοὺς συγκροτοῦντας τὸν Σύλλογον ἡμῶν οἴτινες ὀφείλομεν ἀπεκδυθῶμεν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, ὅστις τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐπείγει, ὅσῳ οἱ εὐάριθμοι ἄνδρες, εἰς ὧν τὰ στήθη σώζεται ἡ ἱερὰ αὕτη παρακαταθήκη, ὁσημέραι ἐκλείπουσι καὶ ἐν ἀκαρεῖ γενεαὶ διαδέχονται ἀλλήλας, ἀπεκδεχόμεναι παρ' ἡμῶν πάντα τὰ πατρῶα κειμήλια, πάντα τὰ εὐαγγελικὰ τάλαντα, ἅπερ ἡμεῖς παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν παρελάβομεν μετ' αὐξήσεως πολλαπλασίου ; Ὅπως δὲ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐσθλὰ ἐν μεγίστῃ αὐξήσει παραδίδομεν τοῖς ἐπιγόνοις ἡμῶν, διὰ τῆς ὁμοθύμου ἡμῶν σπουδῆς, τῆς ἀκραιφνοῦς ἐπιστασίας, τῆς συντόνου ἀντιλήψεως, τῆς εὐαγγελικῆς προστασίας καὶ τῆς ἐνδελεχοῦς μερίμνης, ἵνα καταστήσωμεν τὴν παιδείαν κτῆμα κοινὸν καὶ ἀναφαίρετον, «ὅπως μάθωσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις», οὕτω κατὰ καθῆκον ἱερὸν ὀφείλομεν καὶ τὴν θείαν ταύτην παρακαταθήκην ἀποδοῦναι ἐπηυξημένην καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνεπτυγμένην, καὶ οὐχὶ ὥς οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, προσπαθοῦντες πᾶν ἵχνος ὑπάρξεως αὐτῆς νὰ ἐξαφανίσωμεν, ἐπιχαίροντες καὶ ἐπικροτοῦντες εἰς τὰς καινοτομίας καὶ τὸ πρὸς τὸν δυτικισμὸν πρῶτον τοῦτο ὥς μὴ ὤφελε βῆμα, ἵνα μὴ τὴν ἀρὰν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπισύρωμεν. Καὶ εἰ μὲν οὕτω ποιήσωμεν ἐπιτευξόμεθα τῆς τὴν Μουσικὴν ἡμῶν ἀπειλούσης καταστροφῆς τὴν πρόληψιν καὶ ἐπομένως τὴν πρόοδον καὶ ἐπίδοσιν καὶ τελειοποίησιν αὐτῆς, τιμῶντες αὐτὴν καὶ τιμώμενοι ὑπ' αὐτῆς.

Ὅπως τοίνυν καὶ τὸ πατρῶον τοῦτο κτῆμα ἀνακτήσῃται τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ κλέος, πρὸς αἰδίου δόξαν πάντων τῶν συγχρόνων μουσικῶν τε καὶ μουσικολόγων ὁμογενῶν τε καὶ ξένων, ὀφείλομεν ἀντὶ πάσης θυσίας ἐπιδιώξαι τὴν ἀναμόρφωσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ

μᾶλλον καταλλήλου τρόπου, ὅς ἐστι τό γ' ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἡ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διδασκαλία αὐτῆς, ἵνα, καθὼς ὁ καὶ ἡ παῖς ἡμῶν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ποιοῦνται τὴν ἀρχὴν τῆς τε ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς κατὰ τὴν λυσιτελεστέραν μέθοδον, πρὸς εὐκολωτέραν καὶ ὅσον οἶόν τε ταχυτέραν ἐκμάθῃσιν τῶν τριῶν τούτων εὐεργετικωτάτων τῇ κοινωνίᾳ ἀρχῶν, ἵνα τάχιον προβιβασθῶσιν εἰς τ' ἀνώτερα μαθήματα, οὕτω συγχρόνως καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων δεῖ τῆς Μουσικῆς ἄρχεσθαι.

Τοῦτο δέ ἐστιν ἔργον, ἐν Ἑλλάδι μὲν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἐν ταῦθα δὲ τῆς τε Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου, ἵνα εἰσαγάγῃσιν καὶ τὴν Ἑλληνίδα Μουσικὴν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅπως τὰ τέκνα ἡμῶν διδάσκωνται διὰ τοῦ ταχυμαθεστέρου τρόπου, ὡς ἔφθην εἰπὼν, τὴν τε ἀπαγγελίαν, τὴν τε γραφὴν τῶν ἐμφώνων καὶ ἀφώνων ὑποστάσεων, τῶν φθόγγων, τόνων, κλιμάκων, γενῶν, μελῶν, ἤχων, φθορῶν, συστημάτων, διαστημάτων, τοῦ ποσοῦ καὶ ποιοῦ, κτλ. — ὣν ἅττα, πόρρω τῆς εὐρωπαϊκῆς τυγχάνουσι — τὰς πρὸς ἀλληλα συναφείας, τὰς σχέσεις, τὰς παραστάσεις καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐν ὥρᾳ ὑπὸ τοῦ προγράμματος τῶν σχολείων ὀρισμένη, ἀντὶ τῆς ᾠδικῆς, ὅλως ἀσκόπως διδασκομένης, διότι ἄνευ τῆς Μουσικῆς ἡ διδασκομένη ᾠδικὴ εἶναι φενάκη, ἐνῶ ἐν τῇ Μουσικῇ ἐμπεριέχεται φύσει καὶ ἡ ᾠδική. Διορίζοντες προπάντων τοὺς καταλληλοτέρους καὶ ἱκανωτέρους διδασκάλους, ἵνα σὺν τῇ προόδῳ τῶν γραμμάτων προοδεύωσιν οἱ παῖδες καὶ ἐν τῇ Μουσικῇ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πλείστοι τούτων προβιβασθήσονται πάντως καὶ εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, νὰ προβιβάζωνται συγχρόνως καὶ εἰς τὰ τῆς Μουσικῆς, διδασκόμενοι θεωρίαν καὶ ἀνάλυσιν ἐν ἐφαρμογῇ, μελοποιῶν, ὀργανικὴν μουσικὴν, μέτρα μουσικῆς κτλ.

Οὕτως οὖν, οὐ μόνον καὶ ἡ πατρικὴ αὕτη περιουσία ἀποκτᾶται ὡς καὶ τὰ γράμματα κοινῇ, συντελοῦσα τὰ μάλα πρὸς μόρφωσιν τῶν ἡθῶν καὶ πρὸς διάπλασιν τῆς καρδίας, οὐ μόνον τιμᾷ τὸ ἔθνος, οὐ μόνον πολλοῖς χρησιμεύσει ὡς βιοποριστικὸν μέσον, τοῖς δ' ἄλλους στολίσει, οὐ μόνον τοὺς χοροὺς τῶν ἐκκλησιῶν συμπληρώσει καὶ πλουτίσει ἐξ εἰδημόνων καὶ σπουδαίων ἱερο-

ψαλτῶν πρὸς σχηματισμὸν τῆς συμφωνίας, οὐ μόνον εὐσεβεῖς καὶ φιλακολούθους καταστήσει τοὺς νέους, ἡ δὲ εὐσέβεια ὡς ἴσμεν ἔστι «πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμών», ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπειδὴ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν τελειοδιδάκτων μαθητῶν μεταβαίνουνσιν ὡς εἴθισται πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεων αὐτῶν εἰς τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην, ἐκεῖ σὺν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμας δύνανται σπουδάζειν καὶ τὴν ἐπιστήμην ταύτην εὐρύτερον καὶ τελειότερον, ἐπανακάμπτοντες δ' οἵκαδε θέλουσι ρυθμίζει καὶ τελειοποιεῖ ταύτην ἐπὶ τὸ βέλτιον· οὕτω δὲ ποιοῦντες θέλομεν προοδεύσει, θέλομεν θριαμβεύσει.

Πέτρος Γ. Φιλανθίδης

